

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»**

ІВАЩЕНКО Оксана Віталіївна

УДК 343.12/13

**ІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ**

**Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі кримінального права, процесу і криміналістики Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
БАСАЙ Віктор Давидович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
декан Івано-Франківського факультету

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
АЛЕНІН Юрій Павлович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри кримінального процесу

кандидат юридичних наук
ВОЙТОВИЧ Іван Іванович,
помічник голови Київського окружного
адміністративного суду

Захист відбудеться «01» VII 2013 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 69005, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий «01» VII 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.І. Чанишева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлена політичними, економічними і соціальними змінами, що відбуваються у нашій країні. Стаття 3 Конституції України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Органи державної влади, у тому числі суд, повинні однаковою мірою сприяти реалізації громадянами своїх прав та законних інтересів. Становлення правової держави і громадянського суспільства неможливе без ефективного і справедливого правосуддя.

Серед безлічі проблем організації та функціонування судової влади в Україні важлива роль відводиться вирішенню питань інформування осіб, залучених у сферу судочинства. Належне виконання суб'єктами провадження у цивільній, господарській, адміністративній чи кримінальній справі своїх обов'язків щодо повідомлення учасників невід'ємно пов'язане з можливістю безперешкодно реалізувати ними свої процесуальні права та виконати покладені на них обов'язки.

Провадження у кримінальній справі відрізняється публічним характером процесу та імперативним методом регулювання даних правовідносин, які зумовлюють чітко виражену специфіку способів захисту громадянами своїх прав та законних інтересів, а також гарантій їх забезпечення. Однією з таких гарантій є норми кримінально-процесуального законодавства, які передбачають поняття, форми та порядок інформування учасників провадження у кримінальній справі.

Новий КПК України врегулював окремі аспекти інформування, розкриваючи поняття «повідомлення» та «виклики». Разом з тим, відповідні норми поширюються лише на частину правовідносин, що виникають між суб'єктами кримінального провадження щодо інформування осіб, які беруть у ньому участь. Це суттєво відображається на реалізації таких принципів, як право на доступ до правосуддя, змагальність, оскарження незаконних дій та рішень, забезпечення права на захист та ін.

Крім того, положення нового КПК України, які регулюють способи та порядок інформування учасників кримінального провадження, в окремих випадках характеризуються непослідовністю та суперечливістю. У кінцевому результаті це впливає на формування єдиної судової практики здійснення викликів та повідомлень.

Незважаючи на те, що у новому КПК України питанням інформування присвячено ряд глав (главу 6 «Повідомлення» та главу 11 «Виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід»), а також окремих норм, які передбачають інформування учасників як досудового, так і судового провадження, у вітчизняній юридичній науці відсутні комплексні монографічні дослідження, присвячені питанням інформування учасників кримінального провадження про обставини, які мають кримінально-процесуальне значення (час, дату, місце провадження процесуальної дії, права та обов'язки осіб, які беруть у них участь, зміст процесуальних актів та ін.).

Окремі аспекти цієї проблеми розкривалися у роботах вітчизняних науковців: Ю.П. Аленіна, О.М. Дроздова, І.І. Когутича, А.В. Красницької, С.Д. Лук'янчикова, О.Р. Михайленка та інших. До зарубіжних науковців, які займалися дослідженням зазначених питань, належать А.Т. Боннер, В.Л. Головков, О.С. Гречиншнікова, Т.І. Дудукіна, С.П. Єфимічев, В.В. Кальницький, С.С. Кузьмін, І.Д. Перлов, Н.А. Сельодкіна, А.В. Шуваткін та інші.

Однак, аналіз відповідних наукових праць свідчить про те, що їх автори обмежувалися, в основному, дослідженням способів повідомлення учасників кримінального провадження про необхідність явки до слідчого, прокурора, особи, яка проводить дізнання, суду для участі у тій чи іншій процесуальній дії.

Інші аспекти інформування як комплексного інституту кримінального процесу недостатньо повно розкриті на монографічному рівні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Теоретичні та практичні питання теми дисертації досліджувалися у межах виконання плану науково-дослідної роботи кафедри кримінального права, процесу і криміналістики Івано-Франківського факультету «Актуальні проблеми попередження та боротьби зі злочинністю» на 2011-2015 роки, яка є складовою плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку Української державності та права» на 2011-2015 рр. (номер державної реєстрації 0110U000671).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексне вивчення поняття, процесуального порядку та елементів інформування як кримінально-процесуальної діяльності уповноважених законом суб'єктів та інституту кримінально-процесуального права, а також формулювання науково обґрунтованих практичних і методичних рекомендацій щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

Визначена мета наукового дослідження зумовила необхідність розв'язання таких завдань:

- дослідити історичний процес виникнення та розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження;
- з'ясувати сутність, форми та зміст інформування учасників кримінального провадження;
- класифікувати учасників інформування у кримінальному провадженні та дослідити їх правовий статус;
- охарактеризувати способи та форми інформування учасників кримінального провадження при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;
- дослідити елементи інформування у ході повідомлення про підозру;
- охарактеризувати процесуальний порядок інформування при затриманні та застосуванні запобіжних заходів;
- дослідити зміст і процесуальний порядок інформування учасників кримінального провадження при закінченні досудового розслідування;

- окреслити процесуальні дії, спрямовані на інформування учасників кримінального провадження у підготовчій частині судового розгляду;
- дослідити способи інформування осіб про прийняття процесуальних актів у стадії судового провадження та їх зміст;
- узагальнити досвід інформування учасників кримінального провадження шляхом використання електронних засобів доступу до судової інформації;
- сформулювати пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального закону у частині, яка регламентує процесуальний порядок та елементи інформування учасників кримінального провадження під час досудового розслідування та судового провадження.

Об'єктом дослідження є кримінально-процесуальні правовідносини з інформування учасників кримінального провадження, які виникають у процесі діяльності уповноважених законом суб'єктів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні проблеми правового регулювання інформування учасників кримінального провадження.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження використана система загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Метод історико-правового аналізу дозволив дослідити становлення та розвиток теоретичних і практичних уявлень щодо інформування учасників кримінального провадження у науці кримінального процесу та кримінальному процесуальному законодавстві (підрозділ 1.1). За допомогою діалектичного методу поставлені завдання досліджені у динаміці та взаємозв'язку, поглиблено понятійний апарат, з'ясовано сутність інформування, визначено форми і процесуальний порядок інформування учасників кримінального провадження (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3). Застосування методу системного аналізу правових норм дозволило виявити прогалини та суперечності в нормативно-правових актах і сформулювати пропозиції для удосконалення чинного законодавства (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 3.5). Порівняльно-правовий метод застосовувався для порівняння норм міжнародного права, кримінального процесуального права України та зарубіжних країн (підрозділ 3.6). Статистичний метод застосовувався при вивченні та узагальненні судової практики, формуванні та обґрунтуванні висновків за їх результатами (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, 3.5). Соціологічний метод використовувався для отримання емпіричних даних у процесі вивчення матеріалів кримінальних проваджень (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.4) Його застосування дозволило вивчити 182 кримінальні справи. У процесі дослідження використовувався метод анкетування (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.3, 3.5). За його допомогою було опитано 148 слідчих, прокурорів, адвокатів та суддів.

Теоретичною основою дослідження є наукові положення, що містяться у працях вітчизняних і зарубіжних дослідників з історії та теорії держави і права, конституційного, кримінального, кримінального процесуального, цивільного процесуального, міжнародного права, права Європейського Союзу.

Нормативну базу дослідження становлять норми Конституції і законодавства України та зарубіжних країн, положення міжнародних правових актів у сфері захисту прав і свобод людини, а також практика Європейського суду з прав людини та рішення Конституційного Суду України.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення матеріалів 182 кримінальних справ, розглянутих місцевими та апеляційними судами, судових рішень, розміщених в ЄДРСР, а також узагальнені дані анкетування 148 суддів, прокурорів, слідчих органів прокуратури і внутрішніх справ, адвокатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим у кримінально-процесуальній науці України комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем інформування учасників кримінального провадження в Україні. За результатами дослідження сформульовано ряд нових положень, висновків та пропозицій, які мають значення для науки та практики, відповідають вимогам наукової новизни. До них потрібно віднести такі:

вперше:

досліджено процесуальний порядок повідомлення про підозру та запропоновано розглядати у двох аспектах: як етап стадії досудового провадження та як форму повідомлення, яким особа інформується про зміст підозри і правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого вона підозрюється;

обґрунтовано положення про доцільність негайного повідомлення затриманого про підстави затримання та надані йому права, складання протоколу затримання та вручення його копії затриманому незалежно від виду затримання – на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання чи без такої ухвали;

з позицій правозастосовної практики та вимог нового КПК України розкрито такі основні переваги електронної пошти як сучасного засобу повідомлення учасників судового провадження про дату, час, місце та інші обставини розгляду справи у суді: 1) вона забезпечує швидке та надійне доставлення повідомлень адресату; 2) технологія електронної пошти дозволяє відправнику встановити підпис оператора електронної пошти про доставку електронного повідомлення, підпис адресата про його одержання; 3) у технологічному ланцюгу передачі електронного повідомлення майже завжди беруть участь кілька юридично не пов'язаних один з одним операторів електронної пошти; 4) її використання забезпечує наявність в матеріалах справи прямого доказу інформування учасників процесу;

з позицій інформування учасників кримінального провадження визначено такі основні можливості реалізації положень Концепції електронного суду України, як: 1) направлення будь-якою фізичною або юридичною особою до будь-якого суду країни підписаного електронним цифровим підписом документу разом з пакетом супутніх документів за допомогою мережі «Інтернет»; 2) надіслання стороні судового процесу електронної копії процесуального документу або повістки засобами електронного або

мобільного зв'язку (e-mail або SMS); 3) відслідковування руху справи у суді в електронному вигляді (через мережу Інтернет та мобільні телефони); 4) проведення судових засідань онлайн; 5) інформування учасників судового провадження засобами електронного або мобільного зв'язку - e-mail та SMS за допомогою як стаціонарних, так і мобільних телефонів;

удосконалено:

вчення про способи інформування осіб про зміст процесуальних актів судового провадження, до яких відносяться: проголошення (оголошення) змісту процесуального акта судового провадження; забезпечення доступу до матеріалів справи та надання його копії учасникам судового провадження; оприлюднення процесуальних актів у мережі Інтернет; публікація текстів у друкованих виданнях;

процедуру вручення доповненої апеляційної (касаційної) скарги, ознайомлення з нею і долучення заперечень на неї, шляхом внесення пропозицій про виконання відповідних дій за межі судового розгляду в апеляційній (касаційній) інстанції;

набуло подальшого розвитку:

обґрунтування тези про те, що інститут інформування у кримінальному провадженні – це сукупність кримінально-процесуальних норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються з приводу форм інформування, процесуального порядку інформування, закріплюють коло його учасників, їх права, обов'язки і законні інтереси та правові наслідки у разі невиконання його вимог;

положення стосовно класифікації учасників інформування на тих: 1) які тільки інформують інших учасників кримінального провадження; 2) які інформують інших учасників кримінального провадження та інформуються безпосередньо самі; 3) яких тільки інформують у кримінальному провадженні;

положення про те, що учасниками інформування виступає суд (суддя, слідчий суддя), сторони кримінального провадження з боку захисту та з боку обвинувачення, потерпілий і його представник, інші учасники кримінального провадження, які наділені обов'язком інформувати та/або правом бути проінформованими, у зв'язку з чим вони можуть вступати у кримінально-процесуальні правовідносини, набуваючи процесуальних прав і виконуючи процесуальні обов'язки, покладені на них кримінальним процесуальним законом або посадовими особами, які здійснюють провадження у справі;

обґрунтування положення щодо необхідності ознайомлення учасників кримінального провадження, визначених ч. 4, ч. 1 і 7 – 8 ст. 290 КПК України, з матеріалами незалежно від форми закінчення досудового розслідування. Зокрема, обґрунтовано доцільність їх інформування про надання доступу до матеріалів досудового розслідування та відкриття цих матеріалів при закінченні досудового розслідування у формах складання постанови про закриття кримінального провадження або направлення до суду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

висновки про збільшення строків підготовки до розгляду справи в апеляційному та касаційному порядку, що дозволить здійснити належне інформування учасників апеляційного (касаційного) провадження про зміст поданих скарг та заперечень на них, забезпечить вчасне проведення підготовчих дій, спрямованих на виклик учасників кримінального провадження, етапування обвинувачених, які перебувають під вартою та ін.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертаційній роботі висновки і практичні рекомендації, а також пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства мають обґрунтовану теоретичну та практичну спрямованість і можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження інституту інформування учасників кримінального провадження;

нормотворчій сфері – для удосконалення форм, змісту, способів та порядку інформування учасників кримінального провадження у ході подальшого реформування кримінального процесуального законодавства України, удосконалення норм нового КПК;

правозастосовчій діяльності – як рекомендації для удосконалення процесуальної діяльності слідчих, прокурорів, суддів щодо інформування учасників кримінального провадження на різних його стадіях;

навчальному процесі – для вивчення дисципліни «Кримінальний процес України», спеціальних курсів, для підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій. Результати дисертаційного дослідження були впроваджені у навчальний процес Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія» (Акт про впровадження від 30.11.2012 р.).

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана на кафедрі кримінального права, процесу і криміналістики Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія» та обговорена на міжкафедральному засіданні кафедри кримінального права, процесу і криміналістики та кафедри теорії та історії держави і права Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися на конференціях: Науково-практичній конференції «Актуальні проблеми юриспруденції» (м. Івано-Франківськ, 7 жовтня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль права та закону у сучасному суспільстві» (м. Київ, 22-23 вересня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Національне та міжнародне право в сучасному вимірі» (м. Запоріжжя, 28-29 вересня 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012» (м. Одеса, 18-27 грудня 2012 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 10 наукових публікаціях, 5 з яких опубліковані у фахових виданнях, перелік яких затверджений МОН України, і 5 тезах доповідей на конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділено на дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і двох додатків. Загальний обсяг роботи складає 232 сторінки, з яких основний зміст – 196 сторінок, список використаних джерел – 29 сторінок (266 найменувань) і додатки – 7 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У Вступі обґрунтовується актуальність теми дисертації, аналізується стан її наукової розробленості, визначаються її зв'язок із науковими планами та програмами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, емпірична база, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Перший розділ «Історичний розвиток та сутність інституту інформування учасників кримінального провадження» складається з трьох підрозділів, в яких досліджено виникнення та розвиток інституту інформування, його сутність, форми та зміст, а також класифікація та правовий статус учасників інформування у кримінальному провадженні.

У підрозділі 1.1. *«Виникнення та розвиток інституту інформування учасників кримінального провадження»* аналізується історія розвитку кримінального процесуального законодавства, що регулює інститут інформування. У результаті проведеного дослідження автор доходить висновку про можливість виокремлення кількох історичних періодів виникнення та розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження: 1) період виникнення інституту інформування та закладення основ його розвитку у процесуальному законодавстві, який охоплює: 1) виникнення інституту інформування учасників судового процесу доби Київської Русі (V – початок XII ст.), який характеризується закладенням у нормах Руської Правди певних передумов його розвитку; 2) розвиток інституту інформування учасників судового процесу у період феодальної роздробленості Київської Русі (30-ті роки XII-XIV ст.), який характеризується нормативним закріпленням поділу судового виклику на: виклик свідків, виклик товаришів та виклик сторін у кримінальних справах; 3) подальший розвиток інституту інформування учасників судового процесу Литовсько-Польської доби (друга половина XIV – друга половина XVI ст.), який характеризується врегулюванням правових наслідків нез'явлення учасників судового розгляду; 4) розвиток інституту інформування у козацько-гетьманську добу (1569 рік – перша половина XVIII ст.), який супроводжувався закріпленням у законодавчих актах поняття, форми та змісту повідомлення; II) період подальшого розвитку та удосконалення інституту інформування учасників кримінального провадження у складі Російської імперії (друга половина XVIII ст. – 1917-1918 рр.), який характеризується тим, що затвердження Судових статутів 1864 року сприяли виникненню інформування як

міжгалузевого процесуального інституту судочинства; III) радянський період (1917-1991 рр.) розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження охоплює наступні етапи: 1) етап з 1917 року – до середини 1950-х років, який характеризується прийняттям кримінального процесуального законодавства УРСР, яким інститут інформування був уведений на всіх стадіях судочинства; 2) етап з середини 1950-х років – до 1990-х років, який характеризується розширенням на підставі Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, прийнятих Верховною Радою СРСР 25.12.1958 р., змісту інформування учасників кримінального провадження у кожній з його стадій; IV) сучасний період (з 1991 року – до теперішнього часу) розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження, який включає в себе наступні етапи: 1) етап з 1991 року – до 1996 року характеризується появою норм, що регулюють кожен процесуальну дію, пов'язану з інформуванням учасників кримінального провадження шляхом безпосереднього встановлення відповідного процесуального строку проведення такої дії або можливого часового періоду; 2) етап з 1996 року – до 2011 року, який характеризується посиленням у результаті проведення «Малої судової реформи» та прийняття Закону України «Про судоустрій і статус суддів» гарантій захисту прав і свобод людини; 3) етап з 2011 року – до теперішнього часу, який характеризується закріпленням у новому КПК України поняття та змісту повідомлення, а також порядку здійснення виклику.

У підрозділі 1.2. «Сутність, форми та зміст інформування учасників кримінального провадження» автор зазначає, що поняття «інформування» за своєю суттю і змістом охоплює такі поняття як «виклик», «повідомлення» і «повідка», які в цілому відображають відомості, закріплені законодавцем у відповідній процесуальній формі та які можуть використовуватися суб'єктами інформування в процесі їх комунікативної діяльності під час провадження у кримінальних справах.

Дисертантка обґрунтовує позицію про те, що інститут інформування у кримінальному провадженні – це сукупність кримінально-процесуальних норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються з приводу форм інформування, процесуального порядку інформування, закріплюють коло його учасників, їх права, обов'язки і законні інтереси та правові наслідки у разі невиконання його вимог.

Виходячи із загального розуміння форми як зовнішнього відображення конкретного результату, дисертантка вважає, що формами інституту інформування учасників кримінального провадження виступають повідомлення, виклик слідчим, прокурором та судом. Дані форми інформування знаходять своє відображення у відповідних кримінальних процесуальних актах або документах, якими в даному випадку виступають повідомлення та повістка. На підставі аналізу практики застосування кримінального процесуального законодавства вказується, що при дослідженні змісту повідомлення та повістки про виклик можна виділити теоретичні (вимоги юридичної техніки) та процесуальні (правові) вимоги, які пред'являються до їх змістовної сторони.

У підрозділі 1.3. «Класифікація та правовий статус учасників інформування у кримінальному провадженні» дисертанткою на підставі аналізу практики застосування кримінального процесуального законодавства вказується, що осіб, які мають відношення до процесуального порядку інформування, доцільно визнати учасниками інформування, оскільки цим терміном охоплюються всі особи, які беруть участь у кримінальному провадженні, незалежно від того, чи є вони суб'єктами (сторонами) кримінального провадження чи ні.

Дисертантка зазначає, що учасниками інформування у кримінальному провадженні є особи, які беруть участь у кримінальному провадженні на підставі норм КПК України, наділені суб'єктивним правом та/або юридичним обов'язком інформувати, а також бути проінформованим. Пропонується у кримінальному провадженні виділити наступних учасників інформування: 1) які тільки інформують інших учасників кримінального провадження; 2) які інформують інших учасників кримінального провадження та інформуються безпосередньо самі; 3) яких тільки інформують у кримінальному провадженні. Така класифікація учасників інформування впливає, по-перше, із статусу, тобто виконання функцій кожного учасника під час провадження у кримінальній справі загалом та процесуального порядку інформування зокрема. По-друге, об'єм їх прав та обов'язків щодо інформування, характер яких визначається призначенням, безпосередніми причинами і метою участі кожного з них у кримінальному провадженні. По-третє, інформування учасників може прогнозувати подальшу їх активність (з'явитися в зазначений термін до суду), пропонувати учасникам інформування альтернативу їхньої поведінки (вручення копії вироку, який учасник у належний строк може оскаржити або утриматися від такого оскарження) та може мати на меті тільки доведення до відома учасників певної інформації (повідомлення посольства або консульства іноземної держави про затримання підозрюваного іноземної держави).

Другий розділ «Інформування учасників кримінального провадження у стадії досудового розслідування» складається з чотирьох підрозділів, в яких досліджено порядок здійснення інформування на всіх етапах стадії досудового розслідування: при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, при повідомленні особі про підозру, при затриманні та застосуванні щодо неї запобіжних заходів, при закінченні досудового розслідування.

У підрозділі 2.1. «Здійснення інформування учасників кримінального провадження при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій» дисертантка відзначає, що про провадження слідчої (розшукової) дії учасники кримінального провадження, які беруть у ній участь, інформуються шляхом їх виклику або запрошення слідчим, прокурором. Виклик учасника кримінального провадження для участі у слідчій (розшуковій) дії являє собою систему процесуальних дій, направлених на його інформування про необхідність явки до слідчого, прокурора із вказанням процесуального статусу, в якому перебуває викликана особа, часу, дати і місця

її прибуття, слідчої (розшукової) дії, для участі в якій викликається особа, та наслідків її неприбуття.

Дисертантка детально аналізує закріплені ч. 1 ст. 135 КПК України способи виклику з урахуванням процесуального статусу особи, її віку та стану здоров'я, наявності в неї фізичних або психічних вад, її місця знаходження, громадянства, наявності дипломатичного імунітету, а також виходячи із тактичних міркувань слідчого, прокурора.

На відміну від слідчих (розшукових) дій, інформування учасників кримінального провадження про проведення негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється лише після їх припинення шляхом повідомлення про факт їх проведення та одержанні результати. При цьому коло суб'єктів інформування кримінальним процесуальним законом обмежується шляхом віднесення до їх числа виключно осіб, конституційні права яких були тимчасово обмежені в ході їх проведення, та підозрюваного і його захисника.

У *підрозділі 2.2. «Елементи інформування у ході повідомлення про підозру»* зазначається, що з урахуванням змісту норм ст. ст. 276 – 279 і 481 КПК України, поняття «повідомлення про підозру» доцільно розглядати у декількох аспектах: 1) як етап стадії досудового провадження, зміст якого включає систему процесуальних дій зі складення письмового повідомлення про підозру (а у випадках, передбачених ст. 279 КПК України, – повідомлення про нову підозру або зміну раніше повідомленої підозри), його вручення підозрюваному та роз'яснення останньому його прав, передбачених частиною 3 ст. 42 КПК України, а також сукупність кримінально-процесуальних відносин, які виникають при виконанні вказаних процесуальних дій; 2) як форму повідомлення – складений прокурором, слідчим за погодженням з прокурором процесуальний документ, яким особа інформується про зміст підозри, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого вона підозрюється, та її права під час кримінального провадження.

Досліджуючи процесуальний порядок повідомлення особи про підозру, дисертантка пропонує викласти частину 1 статті 278 КПК України у новій редакції, якою передбачити порядок вручення письмового повідомлення про підозру у присутності захисника (у випадку його запрошення підозрюваним до здійснення повідомлення про підозру) та законного представника (у випадку, якщо підозрюваним є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною), а також закріпити обов'язок слідчого, прокурора скласти протокол про вручення підозрюваному письмового повідомлення про підозру, роз'яснення змісту підозри і його прав та вручення підозрюваному пам'ятки про його процесуальні права.

У *підрозділі 2.3. «Здійснення інформування при затриманні та застосуванні запобіжних заходів»* дисертантка вказує, що при застосуванні запобіжних заходів основним суб'єктом інформування виступає підозрюваний, який інформується як про зміст процесуальних документів (зокрема, клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу та про його зміну, ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу) та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність його застосування, так і про

зміст прав, якими він користується під час участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу та обов'язків, які покладаються на нього ухвалою слідчого судді про його застосування. Залежно від виду застосованого запобіжного заходу суб'єктами інформування можуть виступати інші учасники кримінального провадження (поручитель – при застосуванні особистої поруки, засталодавець – при застосуванні запобіжного заходу у вигляді застави, батьки, опікуни, піклувальники неповнолітнього підозрюваного та адміністрація дитячої установи, в якій виховується неповнолітній підозрюваний, – при застосуванні передання його під нагляд батьків, опікунів чи піклувальників або адміністрації дитячої установи).

При затриманні основним суб'єктом інформування виступає затримана особа, способи та обсяг інформування якої нормами КПК України залежать від виду затримання. Так, при затриманні без ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання затримана особа інформується про підстави затримання та у вчиненні якого злочину вона підозрюється, про надані їй кримінальним процесуальним законом права, зміст протоколу затримання, а також про можливість негайно повідомити про затримання близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб. Крім того, при цьому виді затримання про його здійснення підлягають інформуванню прокурор і відповідальні особи у підрозділі органу досудового розслідування.

При затриманні на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання нормами КПК України передбачається інформування затриманої особи виключно про зміст цієї ухвали і слідчого, прокурора, зазначеного в ухвалі, – про затримання особи. У зв'язку з відповідністю правової природи такого затримання затриманню без ухвали слідчого судді, на нього необхідно поширити вимоги частин 4 і 5 ст. 208 і частини 1 ст. 213 КПК України щодо негайного повідомлення затриманого про підстави затримання та надані йому права, складання протоколу затримання та вручення копії цього протоколу затриманому і надання йому можливості негайно повідомити про затримання близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб.

У підрозділі 2.4. «Інформування учасників кримінального провадження при закінченні досудового розслідування» дисертантка вказує, що інформування учасників кримінального провадження здійснюється при закінченні досудового розслідування у будь-якій формі. Коло суб'єктів інформування, його способи та обсяг залежать від форми закінчення досудового розслідування. Водночас, незалежно від форми його закінчення учасники кримінального провадження, визначені відповідними нормами глави 24 КПК України, підлягають інформуванню про прийняте процесуальне рішення: 1) про закриття кримінального провадження – шляхом надіслання їм копії відповідної постанови; 2) про складання та надіслання до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності – шляхом ознайомлення з цим клопотанням; 3) про складання обвинувального акту та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру – шляхом надання їх копій.

Найбільш повно інформування учасників кримінального провадження здійснюється при закінченні досудового розслідування у формах складання обвинувального акту та складання клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, оскільки воно, окрім надання копії прийнятого процесуального рішення, передбачає також повідомлення учасників кримінального провадження у випадках, передбачених КПК України, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування, про відкриття сторонами матеріалів і надання їм права ознайомитися з цими матеріалами, а також надання їм копії реєстру матеріалів досудового розслідування.

Дисертантка обґрунтовує доцільність поширення норм ст. 290 КПК України, які передбачають повідомлення учасників кримінального провадження та відкриття їм матеріалів, на закінчення досудового розслідування у формі складання постанови про закриття кримінального провадження або направлення до суду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Третій розділ «Інформування учасників судового провадження», який складається з п'яти підрозділів, присвячено основним аспектам повідомлення осіб, які беруть участь у судових стадіях кримінального провадження, про обставини, що мають кримінально-процесуальний характер, а також про зміст процесуальних актів судового провадження.

У підрозділі 3.1. «Способи та процесуальний порядок виклику та повідомлення учасників судового провадження» відзначається, що належним способом повідомлення учасників кримінального провадження на стадії судового розгляду справи є: вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою; виклик особи, яка перебуває під вартою, через адміністрацію місця ув'язнення.

Законодавець у новому КПК України надав у розпорядження суду такі способи інформування учасників кримінального провадження, як надіслання повідомлення електронною поштою, факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону.

Основні переваги використання електронної пошти, як сучасного засобу повідомлення учасників судового провадження про дату, час, місце та інші обставини розгляду справи у суді, вбачаються автором у тому, що:

- 1) вона забезпечує швидке та надійне доставлення повідомлень адресату;
- 2) технологія електронної пошти дозволяє відправнику встановити підпис оператора електронної пошти про доставку електронного повідомлення, підпис адресата про його одержання;
- 3) у технологічному ланцюгу передачі електронного повідомлення майже завжди беруть участь кілька юридично не пов'язаних один з одним операторів електронної пошти;
- 4) її використання забезпечує наявність в матеріалах справи прямого доказу інформування учасників процесу.

У підрозділі 3.2. «Інформування учасників кримінального провадження у підготовчій частині судового розгляду» підкреслюється

необхідність дотримання чітко визначеної послідовності дії суду з інформування учасників судового провадження у підготовчій частині судового засідання.

У підрозділі висловлюється пропозиція про необхідність зміни порядку розміщення ст. 346 КПК України «Заборона присутності свідків у залі судового засідання» щодо інших статей, які регулюють проведення підготовчих дій до судового розгляду, і пропонується розмістити її відразу після статті, яка регулює порядок відкриття судового засідання.

Реалізація вказаної пропозиції, на думку дисертантки, зведе до мінімуму негативний вплив на свідків обставин, які можуть стати відомі їм під час заявлення та вирішення клопотань сторін судового провадження.

Дисертанткою висловлюється позиція про певну непослідовність та нелогічність позиції законодавця щодо встановлення особи обвинуваченого, роз'яснення йому прав та обов'язків, а також з'ясування питання про вручення йому копії обвинувального акта.

Обгрунтовується, що вказані дії повинні вчинятись головуючим відразу після видалення свідків із залу судового засідання та роз'яснення прав і обов'язків експерту та перекладачу.

У підрозділі 3.3. «*Інформування учасників кримінального провадження про зміст процесуальних актів судового провадження*» зазначається, що до процесуальних актів судового провадження відносяться не тільки ті рішення, які ухвалюються судом, але й документи, які складаються та подаються іншими учасниками судового провадження.

Вказане положення має безпосереднє значення для інформування осіб, які беруть участь у судовому провадженні, оскільки зумовлює обов'язок суду оголосити зміст таких документів та за наявності відповідних клопотань надати сторонам можливість ознайомитись з ними особисто.

Автор зазначає, що способи інформування про зміст процесуальних актів судового провадження залежать від їх видів. Для всіх процесуальних актів судового провадження характерні такі способи доведення їх до відома учасників судового розгляду: 1) проголошення (оголошення) змісту акта; 2) доступ до матеріалів справи; 3) надання копії акта учасникам судового провадження.

Судовим рішенням притаманні такі способи доведення їх до відома громадян, як: 1) оприлюднення його у мережі Інтернет; 2) публікація текстів у друкованих виданнях.

Підрозділ 3.4. «*Інформування учасників кримінального провадження у стадіях із перегляду судових рішень*» присвячений недолікам правового регулювання та спірним моментам правозастосовчої практики повідомлення учасників проваджень із перегляду судових рішень.

На думку дисертантки, законодавець необгрунтовано відмовився від закріплення конкретних строків подання змін чи доповнень до апеляційної (касаційної) скарги, обмежуючись лише вказівкою на право скажника доповнити, змінити апеляційну (касаційну) скаргу чи відмовитись від неї до початку розгляду справи в суді апеляційної (касаційної) інстанції.

Аналіз пропозицій науковців щодо вирішення вказаного питання, дозволяє дисертантці стверджувати, що процедура вручення доповненої скарги, ознайомлення з нею і долучення заперечень на неї, не є питанням судового розгляду в апеляційній (касаційній) інстанції, а повинна бути виконана в ході підготовки справи до розгляду.

У підрозділі автор висловлює також думку про те, що усі учасники апеляційного розгляду повинні мати у своєму розпорядженні достатньо часу для підготовки до участі у справі. Для цього встановлений КПК строк підготовки до апеляційного розгляду повинен бути не меншим 15 днів. Це дозволить здійснити належне інформування учасників апеляційного провадження про зміст поданих скарг та заперечень на них, забезпечить вчасне проведення підготовчих дій, спрямованих на виклик учасників кримінального провадження, етапування обвинувачених, які перебувають під вартою та ін.

У підрозділі 3.5. *«Перспективи інформування учасників судового провадження за допомогою реалізації в Україні Концепції «Електронний суд»* розкриваються сучасні тенденції та перспективи використання електронних засобів інформування про обставини, пов'язані з рухом кримінальної справи у суді.

Дисертант обґрунтовує необхідність запровадження в Україні Концепції «Електронний суд». При цьому автор зазначає, що використання положень Концепції дозволить: 1) фізичній або юридичній особі направити до будь-якого суду країни підписаний електронним цифровим підписом документ (апеляційну або касаційну скаргу) разом з пакетом супутніх документів за допомогою мережі Інтернет; 2) надіслати стороні судового процесу електронну копію процесуального документу або повістку засобами електронного або мобільного зв'язку (e-mail або SMS); 3) розробити та впровадити універсальний формат обміну даними, завдяки якому стане можливою передача справ та документів між автоматизованими системами документообігу суду різних розробників – так звана «загальна шина даних»; 4) відслідковувати рух справи у суді в електронному вигляді (через мережу Інтернет та мобільні телефони); 5) проводити судові засідання онлайн та ін.; 6) інформувати учасників судового провадження засобами електронного або мобільного зв'язку – e-mail та SMS за допомогою як стаціонарних, так і мобільних телефонів.

ВИСНОВКИ

Проведене з урахуванням науково-теоретичних і правових основ та судової практики дослідження сутності інформування учасників кримінального провадження дозволило узагальнити наступні висновки:

1. Інститут інформування у кримінальному провадженні – це сукупність кримінально-процесуальних норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються з приводу форм інформування, процесуального порядку інформування, закріплюють коло його учасників,

їх права, обов'язки і законні інтереси та правові наслідки у разі невиконання цих норм.

2. Учасниками інформування у кримінальному провадженні є особи, які беруть участь у кримінальному провадженні на підставі норм КПК України, наділені суб'єктивним правом та/або юридичним обов'язком інформувати, а також бути проінформованими.

3. При провадженні слідчих (розшукових) дій інформування учасників кримінального провадження, які беруть у них участь, здійснюється шляхом: 1) їх виклику або запрошення слідчим, прокурором; 2) роз'яснення перед початком слідчої (розшукової) дії наданих їй учасникам прав, покладених на них обов'язків і встановленої законом відповідальності за невиконання або неналежне виконання обов'язків; 3) ознайомлення учасників кримінального провадження з протоколом слідчої (розшукової) дії, в якій вони брали участь.

4. При повідомленні про підозру особа інформується про зміст підозри, правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого вона підозрюється, та її права під час кримінального провадження.

5. При застосуванні запобіжного заходу інформуванню підлягають: 1) підозрюваний, щодо якого він застосований (про зміст процесуальних рішень і матеріалів, якими обґрунтовується необхідність його застосування, а також про зміст прав, якими він користується під час участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу та обов'язків, які покладаються на нього ухвалою слідчого судді про його застосування); 2) інші учасники кримінального провадження, коло яких залежить від виду застосованого запобіжного заходу (поручитель, заставодавець тощо).

6. Незалежно від форми закінчення досудового розслідування учасники кримінального провадження, визначені відповідними нормами глави 24 КПК України, підлягають інформуванню про прийняте процесуальне рішення. При закінченні досудового розслідування у формах складання обвинувального акту та складання клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру інформування учасників кримінального провадження здійснюється найбільш повно.

7. Переваги електронної пошти як сучасного способу повідомлення вбачаються у наступному: 1) вона забезпечує швидке та надійне доставлення повідомлень адресату; 2) технологія електронної пошти дозволяє відправнику встановити підпис оператора електронної пошти про доставку електронного повідомлення, підпис адресата про його одержання; 3) у технологічному ланцюгу передачі електронного повідомлення майже завжди беруть участь кілька юридично не пов'язаних один з одним операторів електронної пошти; 4) її використання забезпечує наявність у матеріалах справи прямого доказу інформування учасників процесу.

8. Зарубіжний досвід інформування учасників кримінального провадження шляхом використання електронних засобів доступу до судової інформації свідчить про необхідність запровадження в Україні Концепції «Електронний суд». Використання положень Концепції дозволяє: 1) фізичній або юридичній особі направити до будь-якого суду країни підписаний

електронним цифровим підписом документ (апеляційну або касаційну скаргу) разом з пакетом супутніх документів за допомогою мережі Інтернет; 2) надіслати стороні судового процесу електронну копію процесуального документу або повістку засобами електронного або мобільного зв'язку (e-mail або SMS); 3) розробити та впровадити універсальний формат обміну даними, завдяки якому стане можливою передача справ та документів між автоматизованими системами документообігу суду різних розробників – так звана «загальна шина даних»; 4) відслідковувати рух справи у суді в електронному вигляді (через мережу Інтернет та мобільні телефони); 5) проводити судові засідання онлайн та ін.; 6) інформувати учасників судового провадження засобами електронного або мобільного зв'язку – e-mail та SMS за допомогою як стаціонарних, так і мобільних телефонів.

Проведене дослідження змісту та процесуального порядку інформування учасників кримінального провадження у стадії досудового розслідування дозволило обгрунтувати пропозиції щодо внесення змін і доповнень до кримінального процесуального закону, основними з яких є такі:

1) викласти частину 1 статті 278 КПК України у новій редакції, якою передбачити порядок вручення письмового повідомлення про підозру у присутності захисника (у випадку його запрошення підозрюваним до здійснення повідомлення про підозру) та законного представника (у випадку, якщо підозрюваним є неповнолітній або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною), а також закріпити обов'язок слідчого, прокурора скласти протокол про вручення підозрюваному письмового повідомлення про підозру, роз'яснення змісту підозри і його прав та вручення підозрюваному пам'ятки про його процесуальні права;

2) доповнити статтю 481 КПК України частиною 2, якою визначити строк вручення письмового повідомлення про підозру особам, зазначеним у частині 1 цієї статті, з урахуванням особливостей притягнення до кримінальної відповідальності народних депутатів України, суддів;

3) доповнити статтю 191 КПК України частиною 9, якою закріпити обов'язок уповноваженої службової особи, яка на підставі ухвали слідчого судді про дозвіл на затримання затримала особу, негайного повідомлення затриманого про підстави затримання та надані йому права, складання протоколу затримання та вручення його копії затриманому;

4) викласти частину 1 статті 286 КПК України у новій редакції та доповнити вказану статтю частиною 3-1, якими уточнити порядок з'ясування думки потерпілого щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності та його ознайомлення з клопотанням про звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності, а також розширити коло учасників кримінального провадження, які підлягають ознайомленню з цим клопотанням;

5) доповнити статтю 284 частиною 5-1 та статтю 286 частиною 3-2, якими передбачити повідомлення учасників кримінального провадження, вказаних у чинній редакції цих статей, про надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

У додатках наведено зразок анкети і результати анкетування суддів, прокурорів, слідчих органів прокуратури і внутрішніх справ, адвокатів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Іващенко О.В. Правова природа повідомлення про підозру за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / О.В. Іващенко // Наше право. – 2012. – № 4. – Ч. 2. – С. 89-94.
2. Іващенко О.В. Правове регулювання інформування учасників кримінального провадження під час судового слідства у суді першої інстанції / О.В. Іващенко // Європейські перспективи. – 2012. – № 4. – Ч. 1. – С. 157-163.
3. Іващенко О.В. Історико-правові передумови виникнення та розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження до судової реформи 1864 року: окремі аспекти / О.В. Іващенко // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2012. – Вип. 6. – С. 113-119.
4. Іващенко О.В. Сутність інформування учасників кримінального провадження: окремі аспекти / О.В. Іващенко // Університетські наукові записки. Часопис Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2012. – № 6. – С. 147-154.
5. Іващенко О.В. Підстави і процесуальний порядок виклику учасників кримінального провадження для участі у слідчих (розшукових) діях / О.В. Іващенко // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2013. – № 1 (7): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13iovsrd.pdf>
6. Іващенко О. Сутність інформування учасників кримінального процесу / О. Іващенко // Актуальні проблеми юриспруденції: Збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 7 жовтня 2011 року). – Івано-Франківськ: ПП Голіней О.М., 2011. – С. 47-51.
7. Іващенко О.В. Роз'яснення суті обвинувачення як елемент інформування обвинуваченого на стадії судового розгляду кримінальної справи / О.В. Іващенко // Роль права та закону у сучасному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22-23 вересня 2012 р.). – К.: Центр правових наукових досліджень, 2012. – У 2-х томах. – Т. 2. – С. 70-72.
8. Іващенко О.В. Процесуальні питання інформування учасників апеляційного провадження про доповнення, зміну та відкликання апеляційної скарги / О.В. Іващенко // Національне та міжнародне право в сучасному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 28-29

вересня 2012 р.). – У 2-х частинах. – Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2012. – Ч. II. – С. 86-87.

9. Івашенко О.В. Підстави і процесуальний порядок зміни повідомлення про підозру за новим КПК України / О.В. Івашенко // Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.). – Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 339-340.

10. Івашенко О.В. Роль концепції «Електронний суд» в інформуванні учасників судового провадження / О.В. Івашенко // Сборник научных трудов SWorld. Материалы Международной научно-практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012» – Вып. 4. Том 36. – Одеса: КУПРИЕНКО, 2012. – ЦИТ: 412-1244. – С. 28-35.

АНОТАЦІЯ

Івашенко О.В. Інформування учасників кримінального провадження. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2013.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню поняття, процесуального порядку та елементів інформування як кримінально-процесуальної діяльності уповноважених законом суб'єктів, спрямованої на забезпечення ефективної реалізації прав та законних інтересів учасників кримінального провадження у різних його стадіях, та інституту кримінально-процесуального права. У роботі розкрито історичний процес виникнення та розвитку інституту інформування учасників кримінального провадження, з'ясовано сутність, форми та зміст інформування учасників кримінального провадження; запропоновано класифікацію учасників інформування у кримінальному провадженні та проаналізовано їх правовий статус. На основі положень чинного законодавства та наукових праць учених-процесуалістів розкрито способи та форми інформування учасників кримінального провадження при проведенні слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій на стадії досудового провадження.

За результатами дослідження сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення кримінального процесуального закону у частині, яка регламентує процесуальний порядок та елементи інформування учасників кримінального провадження під час досудового розслідування та судового провадження.

Ключові слова: виклики, повідомлення, інститут інформування, учасники кримінального провадження, досудове розслідування, повідомлення про підозру, слідчі (розшукові) дії, судове провадження, електронний суд.

АННОТАЦИЯ

Иващенко О.В. Информирование участников уголовного производства. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2013.

Диссертация посвящена комплексному исследованию понятия, процессуального порядка и элементов информирования как уголовно-процессуальной деятельности уполномоченных законом субъектов, направленной на обеспечение эффективной реализации прав и законных интересов участников уголовного производства в различных его стадиях, института уголовно-процессуального права.

В работе раскрыт исторический процесс возникновения и развития института информирования участников уголовного судопроизводства, выяснены сущность, формы и содержание информирования участников уголовного производства; предложена классификация участников информирования в уголовном производстве, проанализирован их правовой статус.

На основе норм действующего законодательства и научных трудов ученых-криминалистов раскрыты способы и формы информирования участников уголовного производства при проведении следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий, иных процессуальных действий в стадии досудебного производства. В частности, рассматриваются особенности информирования участников уголовного производства при уведомлении о подозрении, при задержании лица как на основании определения следственного судьи, так и без такого, при избрании и применении мер пресечения. Анализируется процессуальный порядок информирования участников уголовного производства при окончании досудебного расследования в формах: составления постановления о прекращении уголовного производства; составления ходатайства об освобождении лица от уголовной ответственности и обращения с ним в суд; составления обвинительного акта; составления ходатайства о применении принудительных мер медицинского или воспитательного характера.

Детально рассматриваются особенности информирования участников уголовного производства в судебном производстве с конкретизацией относительно судебного рассмотрения уголовного производства судом первой инстанции и пересмотра принятых решений в последующих стадиях уголовного процесса. Определяется специфика способов и порядка вызовов и уведомлений участников судебного производства, а также их информирования о содержании процессуальных актов судебного производства. Особое внимание уделяется перспективам информирования участников судебного производства при помощи реализации в Украине Концепции «Электронный суд».

По результатам исследования сформулированы предложения, направленные на совершенствование уголовного процессуального закона в части, регламентирующей процессуальный порядок и элементы информирования участников уголовного судопроизводства в ходе досудебного расследования и судебного производства.

Ключевые слова: вызовы, сообщения, институт информирования, участники уголовного производства, досудебное расследование, уведомление о подозрении, следственные (розыскные) действия, судебное производство, электронный суд.

SUMMARY

Ivaschenko O.V. Informing participants of criminal proceedings. – Manuscript.

Dissertation for the academic degree of Candidate of Law Sciences in Speciality 12.00.09 – Criminal proceeding and criminalistics; court expertise; Operational search activity. – National University «Odesa Law Academy», Odesa, 2013.

Dissertation is devoted to the study of the complex concepts of order and procedural elements of information as the criminal procedure law, the activities of authorized entities, to ensure the effective implementation of the rights and legitimate interests of the criminal proceedings in its different stages, the institution of criminal procedure.

The author discloses the historical process of the emergence and development of the institution informing the criminal justice process, clarified the nature, form and content of informing participants of criminal proceedings, the participants suggested a classification of information in criminal proceedings analyzed their legal status. On the basis of the current legislation and scientific works of forensic scientists uncovered the methods and forms of informing participants of criminal proceedings during the investigation (search) and covert investigation (search) operations, and other proceedings at the stage of pre-trial proceedings.

The study makes proposals to improve the Criminal Procedure Law in the part that regulates the order and procedural elements of informing participants of criminal proceedings in the pre-trial investigation and court proceedings.

Keywords: calls, messages, institute of informing participants of criminal proceedings, pre-trial investigation, message of suspicion, investigation actions, proceedings, electronic court.